

A

reportage
nyhetsartiklar
notiser
sport
personporträtt
intervjuer
grafik
rubriker
löpsedel

Ett material från
Mediekompass
Tidigare Tidningen i Skolan

TIDNINGENS TEXTER: FAKTA

Ett material för lärare. Från Tidningsutgivarna.

TIDNINGENS TEXTER DEL A: FAKTA

INLEDNING
Sidan 3 | [Gå dit >](#)

REPORTAGE
Sidan 5 | [Gå dit >](#)

NYHETSARTIKLAR
NOTISER
Sidan 7 | [Gå dit >](#)

SPORTTEXTER
Sidan 14 | [Gå dit >](#)

PERSONPORTRÄTT
Sidan 16 | [Gå dit >](#)

INTERVJUER
Sidan 17 | [Gå dit >](#)

GRAFIK
Sidan 18 | [Gå dit >](#)

RUBRIKER
Sidan 19 | [Gå dit >](#)

LÖPSEDEL, MELLANRUBRIKER,
BILDTEXTER, PUFFAR
Sidan 21 | [Gå dit >](#)

Så här använder du detta material. Längst ner på varje sida finns två pilar åt olika håll. Om du klickar på den högra hoppar du framåt en sida, om du klickar på den vänstra hoppar du bakåt en sida.

Om du klickar på **• innehåll** kommer du tillbaka till denna sida.

Modo vann på överti
Forskare har nu funnit den
gen som styr fetma.
de inte mina ör

Den öppna arbetslösheten sjönk till 4,3% i mars jämfört med 4,3% månaden före, enligt

A

FAKTATEXTER TEXT OCH FUNKTION

Vi möter en ständig ström av texter i vår vardag och för att kunna förhålla oss till dem är det viktigt att vi kan identifiera vilken slags text vi läser. Vem är avsändaren? Var publiceras den? Vad är syftet med texten?

I massmedierna har texten någon av följande funktioner:

- informera
- påverka
- underhålla
- sälja

A TEXT OCH FUNKTION

Det är inte alltid enkelt att snabbt kunna identifiera textens funktion och ännu svårare är det om texten upplevs som en blandning av olika funktioner. En och samma händelse kan belysas på flera platser i tidningen och således presenteras i olika textgenrer. Låt eleverna ofta bekanta sig med olika slags texter i tidningar och andra medier, så att de blir vana att känna igen dem. Först då kan de granska textens relevans.

Faktatexter

Särskilt viktigt är det att kunna skilja på vad som är fakta och vad som är åsikter. Förutsättningen inom journalistiken är att nyhets-texter ska bygga på faktauppgifter och inte på journalistens egna värderingar.

Exempel på faktatexter

nyhetsartiklar
notiser
reportage
intervjuer
personporträtt, ibland

Övningar

Känna igen olika texter

Sätt upp lappar med de fyra textfunktionerna på en väggtavla i klassrummet. Låt eleverna klippa ut olika slags texter i en dagstidning och sätta upp dem under den rubrik där de anser att den passar.

Diskutera de val eleverna gjort.

- Under vilken rubrik är det svårast att avgöra vad som hör dit? Varför?
- Diskutera varifrån några av de olika texterna kommer.
- Vem är avsändare?
- Finns det något mönster i var i tidningen man hittar texter med en speciell funktion?
- Varför är det viktigt att veta vilken slags text man läser?

Värdera olika texter

Varje elev ska i dagens tidning söka rätt på följande texter:

- En informationstext, som de tycker är intressantast idag.
- En text som vill påverka och där de håller med eller inte håller med skribenten.
- En text som de skulle välja som ren förströelse och som bara har till uppgift att roa läsarna.
- En text som vill sälja något som de kan tänka dig att köpa.

Samma nyhet olika slags texter

Uppmärksamma en betydelsefull nyhet och be eleverna att undersöka om den förekommer på flera platser i tidningen till exempel på nyhetsplats, debattsidan och insändarspalten. Granska de olika artiklarna och se på vilka väsentliga punkter de skiljer sig åt.

Foto av Donald Boström från Keren i Eritrea. En av bilderna i en serie som skildrar det dagliga livet i landet.

Reportage

Journalistik är konsten att berätta en bra historia. Det är särskilt tydligt i reportaget. Medan nyhetsartikeln i första hand går rakt på sak och förmedlar nyhetens kärna, ger reportaget läsarna en upplevelse av att vara på plats. Skribenten beskriver miljöer, personer och händelser.

Detaljerna är viktiga och läsaren ska kunna känna dofter, vara inne i den miljö som skildras och se personer framför sig. Dessa beskrivningar öppnar för annorlunda och spännande inledningar och kräver stor inlevelseförmåga, öppenhet och fantasi hos den som skriver. Reportaget kan mycket väl ha sin upprinnelse i aktuella nyheter men det kan också ta upp andra angelägna eller udda ämnen. Reportagen är lättast att hitta i dagstidningarnas helgläsning.

Övningar

Generellt bör eleverna först få läsa igenom och uppleva de reportage som ni ska arbeta med utan avbrott för uppgifter av olika slag.

Granska ett reportage

Samla på er ett antal reportage från olika dagstidningar att använda i undervisningen. Låt eleverna granska dem och direkt i texten markera det som är typiskt för ett reportage. Studera:

- ingressen med uppgift att introducera ämnet. Anslås någon stämning?
- miljö- och personbeskrivningar med hjälp av de fem sinnena.
- närvarokänsla genom presens och pratminus.
- variationen av styckelängd, meningar, ord och ordval.
- storyn som scener i en film. Var börjar en scen och var tar nästa vid?

Jämför texten i nyhetsartiklar och reportage

Jämför ett reportage med en nyhetsartikel och lyft fram det som är typiskt för reportaget men saknas i nyhetsartikeln. Titta på:

- ingresser
- språket
- beskrivningar
- tempus
- fokusering
- textlängd

Gissa vem?

Gör en tävling med personbeskrivningar. Eleverna låtsas att de möter en idol för en intervju. De beskriver typiska drag, klädsel och gester, men slutar just när det när dags att avslöja vem idolen är. I tidningen finns massor med kända personer om någon elev skulle ha svårt att komma på någon att beskriva.

Träna olika delar av reportaget

Låt eleverna göra en kompisintervju kring ett aktuellt tema, till exempel "Att vara ung", "Att ha tråkigt" eller "Ilska". De gör var sin femminutersintervju gärna på lite olika platser i skolan och använder resultatet i följande två övningar.

Ingressövning:

Eleverna beskriver miljön och/eller personen med så många sinnen som möjligt och "landar" i den person det ska handla om. Beskrivningen ska inte avslöja för mycket men väcka nyfikenhet för ämnet och personen som det ska handla om. Ingressen kan vara allt från ett par meningar till något längre.

Pratminusövning:

Eleverna väljer ett avsnitt av intervjun och återberättar det varvat med minst ett pratminus. De ska ståva efter att ge närvarokänsla. Det kan ske genom korta personbeskrivningar och detaljer från miljön.

Hitta reportageidéer och skriv

Dagstidningar bjuder på massor av reportageidéer. Samla ihop senaste veckans tidningar och låt eleverna ge förslag på nyheter som passar att skriva reportage om. Det ska finnas en plats att besöka och minst en person att intervjua. En nyhet om ett nyinlagt gym, en annons om ett nöjesevenemang eller en person som uppmärksammats för något speciellt, osv. Lista reportageidéerna och låt varje elev välja en idé att skriva om. Var och en jobbar med sitt eget reportage, bokar tid, förbereder intervjufrågor, tar bilder och skriver. Se till att eleverna får coachning av sina texter vid ett eller flera tillfällen. Lägg också in gemensamma genomgångar om att skriva ingress, att skriva pratminus och att skapa närvaro i texten. Använd gärna goda exempel ur elevernas pågående reportage.

Nyhetsartiklar

Nyhetsartikeln är lätt att känna igen. Den består av rubrik, ingress och brödtext och har ofta en bild med bildtext. Redan i inledningen, ingressen, berättar journalisterna det viktigaste och fortsätter sedan med detaljer i den så kallade brödtexten.

På ett enkelt och begripligt sätt ska nyhetstexten berätta för läsarna vad som hänt. Den utgår från frågorna vem, vad, var, när, hur och varför. Den fokuserar på det viktigaste och väljer ett perspektiv, en vinkel att berätta utifrån. Alla nyhetstexter är vinklade. Det är nödvändigt för att kunna berätta en händelse på ett informativt och snabbt sätt. Varje journalist färgas självklart av sina kunskaper, erfarenheter och värderingar men strävar efter att vara korrekt, saklig och noggrann med fakta och låta alla parter komma till

tals. Vissa händelser kräver flera artiklar, notiser, faktarutor och grafik för att kunna ge en bred och informativ rapportering.

Exempel på vinkling:

- Faktavinkling
Bilen körde i diket.
- Personvinkling
– Jag tappade kontrollen.
- Orsaksvinkling
Bromsarna var ur funktion.
- Sammanhangsvinkling
Fjärde olyckan i samma kurva.
- Konsekvensvinkling
Vägverket sänker hastigheten.

Exempel på hur pratminus kan användas i ingresser.

Ingresser

Ingressen är den viktigaste delen av artikeln. Den ska informera, väcka intresse, vara slagkraftig och locka till vidare läsning i brödtexten. De viktigaste uppgifterna i artikeln måste finnas med i ingressen och i de första styckena i brödtexten.

Ingressen ska vara kort, utan långa och tillkrånglade meningar. Två korta meningar är ofta bättre än en lång. Den vanligaste ingressen sammanfattar det viktigaste. En annan variant är att ge läsaren några få uppgifter kring något specifikt för att skapa nyfikenhet för resten av artikeln. Ingressen kan vara markerad med fet stil. Sättet att skriva och redigera ingresser varierar och bestäms av varje enskild tidning.

Enkla ord är bra i ingresser

skriv:	istället för:
ge	avge
resa	avresa
läge	belägenhet
straff	bestrafning

Brödtext

Medan ingressen ger snabb, komprimerad information går brödtexten på djupet och ger bakgrund och detaljer. Journalister låter ofta intervjuade personer komma till tals i texten i så kallade pratminus. Det ger texten trovärdighet.

Brödtexten kan vara ganska lång och har därför många ingångar, stycken och mellanrubriker för att underlätta för läsaren. I brödtexten anger journalisten också de källor som finns bakom uppgifterna i artikeln. Det kan vara ett ögonvittne, en nyhetsbyrå, ett protokoll, en forskningsrapport, en myndighet med mera.

Friades för bilder tagna på grannarna

GÖTEBORG: Även om fotograferingen kan upplevas som kränkande är den inte förbjuden. Det konstaterar Göteborgs tingsrätt som frikänner en man som tagit foton av sina grannar.

Den 44-årige mannen har inte förnekat att han tagit bilderna. Han är intresserad av fotografering och vid de aktuella tillfällena prövade han ett nytt objektiv, förklarade han vid rättegången. Bilderna tog han inifrån sin lägenhet.

De kvinnliga grannarna som befann sig utomhus och blev föremål för hans fotograferande uppskattade dock inte det som hänt. De kände sig kränkta och mannen åtalades misstänkt för ofredande.

Inget generellt förbud

Tingsrättens dom, som kom i går, är mycket kortfattad. Där konstateras att det i svensk rätt inte finns något generellt förbud att utan samtycke fotografera en enskild person, trots att förfarandet kan upplevas som kränkande för den berörda personen. Mannens fotograferande utgör således inget brott.

Det finns även tidigare rättsfall om ovälkomena fotograferingar. Ett exempel för ett par år sedan är en hyresvärd i Blekinge som installerat en kamera och smygfilmade en hyresgäst i hennes badrum. Han åtalades inte för filmandet, utan dömdes bara för att han utan lov vistats i kvinnans lägenhet, vilket rubricerades som grovt hemfridsbrott.

Överåklagare Sven-Erik Alhem i Malmö har engagerat sig i fall om smygfilmade, och han konstaterar att lagen är som den är.

– Med den lilla reservationen att jag inte sett bilderna eller vet hur det gått till, så anser jag att tingsrätten gjort en riktig bedömning, säger han till TT om gårdagens dom.

Lucka i lagen

Som det är nu finns det i viss mån en lucka i lagen, tycker han.

– Det finns behov av att man skulle ha en absolut privat sfär, säger Alhem, och nämner dold fotografering i en bostad som exempel på något som borde vara straffbart.

* I dag krävs rätt mycket för att det ska vara brottsligt.

– Om man till exempel springer med kameran framför nosen på någon så att denne inte kan röra sig fritt så kan det bli ofredande. Tränger man sig in i någons trädgård och fotograferar kan det bli hemfridsbrott.

Överåklagaren förklarar samtidigt att det finns väldigt svåra gränsdragningsintressen när det gäller fotografering.

– Ur mediebevaktningssynpunkt är det mycket viktigt att det finns långtgående möjligheter att fritt ta fotografier, säger Sven-Erik Alhem.

BENGT NORDIN

Övningar

Granska en nyhetsartikel

Innehållet i en nyhetsartikel påverkar sättet att skriva. Reportern har stor frihet men utgår för det mesta från en genomtänkt "mall" som de flesta följer. Granska en nyhetsartikel och markera exempel på sådant som anges här under.

- **Texten:** Reportern inleder med det viktiga i ingressen och fyller på med detaljer i brödtexten.
- **Meningarna:** Genom att varva långa och korta meningar får läsaren omväxlande vila och spänning i texten. Presens ger närvarokänsla.
- **Orden:** Reportern använder korta och enkla ord istället för långa och svåra och försöker variera ordvalet. Uttrycksfulla verb och substantiv ersätter adjektiv och adverb.
- **Pratminus:** Citat varvas med berättande text.

Jämför nyhetstexter i olika tidningar

Läs nyhetstexter i kvällstidningar och morgontidningar. Jämför textlängd, meningslängd och språkbruk. Hur påverkas språket av journalistens val av vinkel och sättet att skriva ingress? Studera också rubriksättning och bildval.

Granska ingresser

Eleverna går igenom en dagstidning och letar efter olika typer av ingresser. Förslag på uppgifter:

- Leta efter en ingress som sammanfattar det viktigaste och ger svaren på flera av de journalistiska frågorna. (Vad, var, när, vem/vilka, hur och varför).
- Leta efter en ingress som skapar nyfikenhet med något specifikt utan att ge grundlig information.
- Leta efter en ingress som är lång och svår och tar död på intresset.
- Leta efter en ingress med pratminus.

Vilka ingresser gillar eleverna bäst? Varför?

Kolla källorna

Låt eleverna välja ett antal raka nyhetstexter och markera alla källangivelser som de hittar. Vilka uppgifter i texten kräver att journalisten anger en källa? Kan källangivelser ske på annat sätt än direkt i texten?

Skriv nya ingresser

Utgå från en gemensam artikel i tidningen och diskutera hur reportern valt att skriva sin ingress. Diskutera andra sätt att vinkla och inleda och låt eleverna pröva själva. Ta hjälp av nedanstående exempel och skriv nya ingresser. Läs upp och jämför elevernas ingressförslag och diskutera vilken betydelse vinkeln har för läsning av hela artikeln.

Förslag och exempel på vinklingar:

Nyhetsingressen sammanfattar det viktigaste:

Väntetiden till hörcentralen är 19 månader. I november förra året fick 86-årige Karl Jansson en remiss, men först nästa år får han prova ut en hörapparat.
– Kön är oacceptabelt lång, säger dottern Anita Djup.

Citatingressen börjar med ett citat:

– Allt blir besvärligt. Jag hör fel och missuppfattar folk, säger Karl Jansson, 86 år.
Han måste ha ...

Detaljingressen förstärker en detalj:

En liten apparat som knappt syns kan förändra livet för 86-årige Karl Jansson. 1954 var han med om en sprängolycka som ...

Kontrastingressen bygger på motsatser:

Fåglarna tystnade för tio år sedan och det är omöjligt att följa med i samtal, när en grupp människor pratar. 86-årige Karl Jansson har nedsatt hörsel och behöver ...

Pratminus ger närvarokänsla i texter

Välj en artikel i tidningen och studera hur och var journalisten har låtit någon intervjuad person komma till tals direkt i texten. Låt eleverna pröva att göra om någon annan del av artikeln till pratminus eller tvärtom. Hur många pratminus tål en text utan att bli pratig? Hur tätt kan man lägga in pratminus?

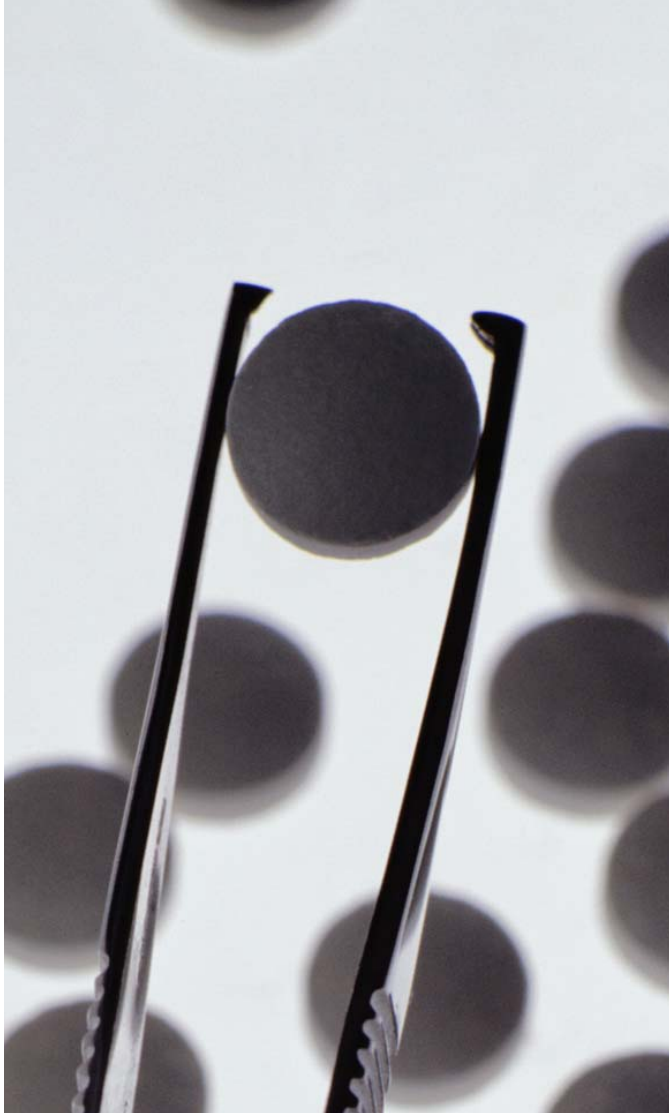
Nyheter från skolan

Tänk er att klassen får i uppgift att berätta om er skola för någon, som ska flytta hit och vill veta så mycket som möjligt. Varje elev väljer fritt en företeelse att berätta om. Skolgården, biblioteket, matsalen, läxor, luciafirande, skoldisco, skolmästerskap osv. Kolla att ni valt sånt som ni tror att den nya kamraten är mest nyfiken på. Var och en skriver sedan en nyhetstext om sitt tema, artikel eller notis. Komplettera med bilder. Glöm inte att intervjua om det passar. Börja på ett intressant sätt.

Exempel: Matsalen

Varje dag ska 270 portioner mat ut på mindre än en timme och tillbaka kommer lika många tallrikar och glas som ska diskas.

– Ja, nog vet jag att jag lever mellan klockan elva och tolv, säger Gun Björk som är föreståndare för matsalen på Stjärnskolan.

Notiser

Notisen är den mest komprimerade nyhetstexten. Den ska vara kort och informativ och ha ett enkelt språk, som effektivt och direkt berättar det viktigaste i en händelse.

Notisen innehåller all fakta, som läsaren behöver för att förstå sammanhanget och bli informerad. Redan i inledningen ger den svar på flera av de journalistiska frågorna vad? var? när? vem? hur? och varför? För att notisen inte ska bli alltför kompakt kan den delas upp i ett par mindre stycken, så kallade utgångar.

Korta notiser ger läsaren en chans att snabbt ta del av många nyheter. Notisen kallas ibland för "nyhetens pärla" eftersom den ger läsaren själva kärnan av nyheten.

Övningar

Snabbläs notiser

Uppmärksamma eleverna på notisens värde i nyhetssammanhang. Låt dem läsa notiser ett antal minuter och sedan diskutera varför tidningen valt att publicera händelsen som en notis. Vilka notiser hade ni velat veta mer om och vilka gav tillräcklig information?

Ge exempel på notiser, som på en annan ort och i en annan tidning hade fått större uppmärksamhet.

...tillräckande folk under rasmassorna, sade Noorullah, som liksom många afghaner bara använder ett namn.

Enligt Noorullah var många av offren barn.(TT)

Sjaltryckning ny somalisk strategi

MOGADISHU: Sjalbärande kvinnor i Somalia riskerar nu att få dem avryckta av soldater i landet. Enligt myndigheterna är strategin ett led i att slå tillbaka mot attentatsmän maskerade till kvinnor.

Kvinnorna i Mogadishu möts i dag av andra bud än för ett år sedan. Då beordrade de islamiska domstolarna som då tagit makten att alla kvinnor av religiösa skäl bära sjal. I går meddelade övergångsregeringen den raka motsatsen. (TT)

Tyska polisrazzior inför G8-möte

KARLSRUHE: Tysk polis genomförde under gårdagen razzior mot vänstergrupper som misstänks planera våldsamma protester i samband med toppmötet mellan de så kallade G8-länderna i juni.

Ur Göteborgs-Posten

Övningar, fortsättning

vad
vem
var
hur
när
varför

Studera notisens struktur

Välj en välskriven och intressant notis och låt alla elever studera den. Be dem att i texten markera svaren på de sex journalistiska frågorna, vad?, var?, när?, vem?, hur? och varför? och ta ställning till om den viktigaste informationen kommer först. De kan ge förslag på andra sätt att inleda notisen.

Resonera om det finns ytterligare fakta som journalisten troligen vet, men som inte kom med, eftersom det bara blev en notis.

Studera språket i en notis

Hur komprimerar reportern texten?

Undersök några notiser som intresserar eleverna och be dem leta exempel på hur reportern:

- använder effektiva ord och formuleringar.
- delar in texten i stycken.
- varierar korta och längre meningar.
- undviker att upprepa samma ord.

Övningar, fortsättning

Från nyhetsartikel till notis

En notis kan vara en förkortning av en längre artikel. Låt eleverna arbeta på samma sätt. Börja med att i en nyhetsartikel stryka under svaren på frågorna: vad?, var?, när?, vilka?, hur? och varför? Svaren på frågorna utgör kärnan och ska finnas med i notisen. Ta hjälp av dessa skrivregler:

- Skriv rakt på sak med det viktigaste först.
- Ge direkt information i en första kort mening.
- Hitta egna ord och formuleringar.
- Undvik fackuttryck.
- Var tydlig.
- Skriv kort, max 700 tecken.
- Undvik klockslag och datum.

Följ språkregler, www.tt.se/ttsprak/ eller Svenska skrivregler

Notiser på främmande språk

Arbeta på samma sätt i språkundervisningen. Utgå från svenska eller utländska artiklar och skriv om dem till notiser på samma eller något annat språk. Ta hjälp av lexikon.

Skolnyhet blir notis

Journalister fokuserar sina berättelser på det allra viktigaste. En huvudregel är att skriva kort, klart och konkret. Det gör de bäst i en notis, som inte behöver vara längre än ett par meningar. Låt eleverna skriva på samma sätt och berätta om något som just hänt på skolan. Det kan vara en sönderslagen ruta, ett bråk på gården, en besökare i en klass eller en elevs redovisning. Håll ett högt tempo så att eleverna känner den journalistiska pulsen och glöm inte att utgå från de journalistiska frågorna.

POLISRONDEN

MED RÄDDNINGSTJANSTEN

TORS DAG

19.46

En man uppges bo i en bil i närheten av Österplana kyrka. En polispatrull kontrollerar platsen och skriver en minnesanteckning.

20.02

En man som är efterlyst för att avtjäna ett fängelsestraff uppges befinna sig på Valhallagatan i Skara. 54-åringen anträffas och körs till häktet i Mariestad.

14.20

Anmäls att en barnvagn sparkats sönder i ett trapphus på Valhallagatan i Skara.

17.26

En intagen 16-årig yngling på Margretelunds behandlingshem slår till en anställd. Han lugnas ner av polispatrullen.

20.30

En 73-årig fyllerist omhändertaras på Lidköpingsvägen i Götene.

Ur Nya Lidköpings-Tidningen

Från notis till thriller

I polisrapporteringen finns massor av notiser där journalisterna utelämnar alla onödiga detaljer. De måste tänka på de pressetiska reglerna, skriva sakligt och korrekt och inte namnge eller döma någon i förväg. Bakom notisen finns ofta mycket dramatik. Låt eleverna välja en polisnotis och med fantasins hjälp bygga ut den till en spännande kriminalhistoria. Den ska i motsats till notisen innehålla spänning, detaljer, miljöer och personer och den kan även ta med vad som hände innan och efter själva händelsen.

Sporttexter

Sporttexterna skiljer sig från övriga nyhetstexter. Här finns både fakta- och åsiktstexter. De är ofta skrivna under tidspress när marginalen till presstopp är knapp. Reportrarna refererar, beskriver och analyserar med ett ledigt och levande språk. De skriver inte bara om matcher och tävlingar, utan fångar även stämningen hos aktörer, ledare och publik.

Ofta används en familjär ton med smeknamn eller bara förnamn och populära omskrivningar av lagnamn. Sportord blandas med värdeladdade ord och fraser och ett mustigt bildspråk. Aktiva verb

beskriver kamp, fart, lycka och förtvivlan. Klichéer som "bollen är rund" och talspråk eller slang som "kladdar till det" är lätta att hitta. Allt detta ger sporttexterna deras speciella karaktär.

Övningar

Granska ett sportreferat

Välj ett sportreferat ur dagens tidning. Granska vad som är reporterens egen värdering och vad som är fakta. Stryk värderingarna och skriv en ny text på det som blir kvar. Vilka för- och nackdelar finns det med att skribenten färgar texten med egna synpunkter?

Fakta – eller åsiktstext?

Gå igenom all sport i en tidning och gör en sammanställning över vilka texter som är fakta- respektive åsiktstexter. Sortera, räkna och sammanställ. Försök att hitta mönster när reportrar väljer det ena eller det andra.

Analysera sportspråket i ett sportreferat

Läs och markera:

- fackuttryck
- värdeladdade ord
- ordglädje
- bildspråk
- smeknamn
- slang och talspråk
- actionuttryck

Granska också:

- meningslängden
- antal citat

Ser det likadant ut i alla sportreferat eller finns det skillnader beroende på vilken idrott det handlar om?

Från sportspråk till nyhetsspråk

Leta exempel på språkbruk i sportartiklar som man knappast finner i annan nyhetsjournalistik. Byt mot synonymer och se vad som händer med språket.

Fackordlistor

Många fackuttryck är internationella och används flitigt i sporttexterna. Leta efter exempel och gör ordlistor för olika sporter. Försök att hitta svenska synonymer till dessa facktermer.

Personporträtt

”Alla människor har något viktigt att berätta” och det tar dagstidningarna vara på. De är ständigt på jakt efter intressanta personer att porträttera, både kända och okända.

De mest självklara porträtten finns på familjesidorna i samband med födelsedagar eller andra bemarkelsesdagar, men vi kan hitta dem nästan var som helst i tidningen. Bakom personporträttet finns alltid en intervju. Porträttet kan skrivas som ett reportage med stor närvarokänsla men också som en nyhetsartikel med fokus på personfakta.

Övningar

Läs personporträtt

Läs flera porträtt och se hur reportrarna

- inleder och skriver ingress
- lyfter det unika och speciella
- skapar närvarokänsla
- växlar mellan berättande text och pratminut
- anger vem som uttalar sig i ett pratminut

Vilka av de personporträtt som ni läst liknar mest ett reportage och

vilka är skrivna som en nyhetsartikel?

Porträttera en klasskompis

Personporträttet är en mycket lämplig text att jobba med i skolan. Två och två intervjuar eleverna varandra på ett givet eller fritt tema. Efter intervjun går var och en igenom sitt material och bestämmer sig för vad från intervjun som ska tas med i porträttet. Sedan väljer de något intressant att inleda med och sätter igång att skriva. Uppmana dem att berätta en sak i taget och inte hoppa fram och tillbaka. De första meningarna blir ingress och resten brödtext. För att ge variation i texten och göra kompisen mer närvarande lägger de in några citat från intervjun. De skrivs som pratminut, med ett talstreck i början av raden. I ett personporträtt passar det att återkommande lägga in pratminut. Se till att det tydligt framgår vem som uttalar sig.

Intervjuer

Ibland väljer journalister att använda sina intervjufrågor så att texten blir en fråga-svarsdialog. Det kan röra sig om korta texter som "Hur känns det nu då"?, dagen efter en stor händelse eller en text som bygger på ett tydligt samtal mellan två personer. Sådana texter förekommer nästan dagligen i våra dagstidningar. Det är viktigt att inte blanda ihop denna textgenre med de intervjuer som journalister gör för att få fakta till sina texter.

Övningar

Granska tidningen

Leta igenom dagens tidning och se om det finns någon text som helt och hållet återger en intervju i "fråga-svarsform". Vad handlar den om och varför passar denna textmodell just här?

Från personporträtt till intervju

Välj en artikel i tidningen som berättar om en person eller där en person spelar en viktig roll. Låt eleverna lista ut vilka frågor som journalisten ställde vid intervjutillfället och sedan använda dessa i en ny text som bygger på fråga-svarsmodellen. Observera att svaren inte bara finns i pratminuten utan ibland är invävd på andra ställen i artikeln, kanske redan i rubriken.

Att intervjua för att få fakta

Intervjun är reporterns bästa källa. Den ger fakta och åsikter till artikeln och är basen i all journalistik. Reportern måste vara väl förberedd för att intervjun ska ge bra underlag för skrivandet. Många journalister säger att det är intervjun, mötet med människor, som ger den största stimulansen i arbetet. Låt eleverna göra ett journalistiskt arbete som utgår från en intervju.

I vårt PDF material Att göra en skoltidning, finns förslag på hur eleverna kan jobba med sina intervjuer.

Se www.tidningenskolan.se

Grafik

26 SPORT | GIRO D'ITALIA

SvD torsdag 10 maj 2007

DOPINGEN SÄTTER SINA SPÅR En rad mäktiga stigningar, få tempolopp och en dopinganklagad fiolårssegrare i Ivan Basso som inte vill försvara sin titel. Det är en del av förutsättningarna när den italienska cykelklassikern Giro d'Italia drar igång på lördag.

Redo för 90:e klassikern

VM-segraren Bettini startar på hemmaplan – för att hedra sin omkomne bror

3 442 tunga kilometer...

Etapp	Mj, km	Etapp	Mj, km
1	12 24	11	23 192
2	13 003	12	24 163
3	14 185	13	25 13
4	16 158	14	26 181
5	17 172	15	27 190
6	18 181	16	29 196
7	19 239	17	30 146
8	20 194	18	31 182
9	21 182	19	32 178
10	22 230	20	33 42
		21	3 181

ITARDUNA Bara dagar efter VM-segern i Salzburg i höstas fick Paolo Bettini beskedet om att hans bror omkommit i en bilolycka. Händelsen förändrade honom i grunden och det var på väggen att den framgångsrika cykelkarriären tog slut.

– Det var fantastiskt att vinna i Salzburg, men en vecka senare betydde det ingenting. Det jag eftertraktat mest av allt hade tappat sin mening.

Hans var mycket nära att ge upp, men efter ett samtal med sin familj bestämde han sig för att fortsätta.

– Det handlade om respekt för Susso, som en gång fick mig att börja cykla, och om världsmästarens tron.

När beskedet väl var fattat dröjde det bara dagar innan Bettini satte sig på cykeln och kunde vinna världens största storslag, den italienska klassikern Lombardiet runt. När han bestämde sig för att fortsätta, med allt vad den betyder för mig.

Den italienska världsmästaren, obehändlad kallad il Grillo (grillen), har presterat stor cykellikning även under våren. Senast i Liège-Bastogne-Liège, där han slutade på en fjärdeplats, endast fyra sekunder efter segraren Danilo Di Luca. Landsmannen Danilo som är en av huvudfavoriterna till totalsegern i Giro d'Italia som drar igång på lördag på ön Sardinien. Andra som nämns i förhandsrankningen är Damiano Cunego, som lär ha ett starkt manskap bakom sig, och 2005 års segrare Paolo Savoldelli.

– Jag räknar med att prestera

90:e upplagan av Giro d'Italia

Årets favoriter
 Damiano Cunego, Italien
 Danilo Di Luca, Italien
 Paolo Savoldelli, Italien
 Roberto Petrangola, Italien

Fakta om loppet
 Antal etapp: 21
 Längd: 344 mil
 Vindstarkt: 2

Högsta punkter: Cima Coppo, 2744 m
 Längsta etapp: 24 mil
 Start: On Sardinien
 Mål: Milano

Topp tre 2004
 1. Gilberto Simoni
 2. Sergio Gächter
 3. Giuseppe Saronni

Topp tre 2005
 1. Paolo Savoldelli
 2. Gilberto Simoni
 3. Juri Ropovodov

Se Girot på tv
 Eurosport drövtvänder dagligen med start på lördag kl 16.30.

Paolo Bettini
 Född: 1:a april, 1974, i Cecina, Italien.
 Längd: 1,69 m.
 VM: 58 kg.
 Smeder i Grillo, Grissopiano.
 Bettinis cykelstall: Team MG, Ancofina, Adonis, Davinsson, Innentic.

Ledartröjor

Maia Rosa	Maia Gelminio	Maia Verde	Maia Azura
Team	Team	Team	Team

Team

Team	Team	Team	Team	Team	Team	Team	Team	Team	Team	
ALFA ROMEO Franco	BONNUS Yellow	OPHEUS Orange	CREDIT Marcello	DISCOVERY Orange	EGALITY Green	FRANCAISE Red	LAMPEL Blue	LOMBARDIA Blue	GERALDINI Blue	PREDATOR Black
Stoppare: Davide Rebolini, Spyridios Agapiou, Alexandre Thié, Sylvain Gauthier	Stoppare: Thomas Voeckler, Spyridios Agapiou, Olivier Romame, Aimé	Stoppare: Jean Pierre Pélissier, Aimé, Olivier Romame, Aimé	Stoppare: Pietro Caucchioli, Aimé, Thor Hushovd, Aimé	Stoppare: Juri Luts, Roberto, Ryan Tomlinson, Søren	Stoppare: Juri Luts, Roberto, Ryan Tomlinson, Søren	Stoppare: Bradley McGee, Aimé, Sandy Casar, Søren	Stoppare: Damiano Cunego, Søren, Franco Petrangola, Søren	Stoppare: Danilo Di Luca, Søren, Daniel Negredo, Søren	Stoppare: Davide Rebolini, Aimé, Robert Förster, Søren	Stoppare: Robbie McEwen, Søren, Steve Clain, Søren

Nyhetsgrafik är också journalistik och precis som annat nyhetsmaterial berättar den fakta. Ibland ger grafiken den bästa möjligheten att enkelt och lättfattligt förklara och presentera ett sammanhang.

Nyhetsgrafiken bygger på ett samarbete mellan reporter, fotograf och tecknare eller grafiker och ger en snabb överblick till förståelse och god överblick över ett komplicerat skeende. Nyhetsgrafik är ganska tidskrävande att ta fram och kräver en del resurser. Därför köper många tidningar sin nyhetsgrafik från en nyhetsbyrå. Ett vanligt exempel är vädergrafiken.

Vädergrafiken är vanligast
 Vädret lämpar sig mycket bra att presentera som grafik. Kartor och symboler är standardiserade och det krävs inte så mycket jobb att producera denna grafik. Många tidningar satsar extra mycket på vädergrafik, eftersom de vet att den har högt läsvärde. Låt eleverna jämföra tidningar och deras väderkartor och sedan presentera någon tidning med bra och informativ vädergrafik och motivera sitt val.

Övning

Studera nyhetsgrafik
 Hämta några exempel på nyhetsgrafik och studera hur väl tidningen har lyckats förklara ett sammanhang. Hur har grafikern jobbat med:

- teckningarna. Titta på helheten och detaljer och viljan att göra händelsen begriplig.
- texterna. Vad skrivs? Hur avgörande är texterna för förståelsen av teckningarna?
- eventuella fotografiska bilder. Vilken uppgift har bilden i grafiken? Varför finns de där?

Tänk er att hela berättelsen istället skulle skrivas med enbart ord? Vad skulle vara svårt att förklara?

Vädergrafik blir prognos
 Det finns massor av fakta i vädergrafiken. Ta hjälp av några väderkartor och låt eleverna muntligt eller skriftligt presentera en väderprognos.

Rita egen grafik
 Det skulle kunna vara mer grafik i våra dagstidningar. Tidsbrist gör att många händelser bara presenteras med text och bild. Leta rätt på någon nyhet som skulle bli mer begriplig med grafik. Ge exempel och förslag på hur grafiken skulle kunna se ut. Tänk på att en enkel kartskiss över en trafikorsning där en olycka inträffat också kan bli grafik.

Ur Svenska Dagbladet

Rubriker

En bra rubrik ska locka till läsning och ha täckning i texten. Med några få ord på ett mycket begränsat område ska den ge så mycket information att läsarna blixtnabbt förstår vad det handlar om och lockas att läsa vidare. Den ska undvika onödigt dramatik men samtidigt vara spännande.

Att skriva rubriker är att förstå kärnan i innehållet, att koncentrera sig på språket, att hitta synonymer och att använda sin fantasi. Det är redigerarna som sätter rubriker, men många reportrar skickar med rubrikförslag till sina texter. En huvudrubrik kan kompletteras med en så kallad nedryckare.

En rubrik:

- ska ha täckning i texten.
- ska väcka intresse.
- ska innehålla uttrycksfulla substantiv och verb i stället för adjektiv och adverb.
- ska undvika långa och svåra ord.
- ska undvika upprepningar.
- kan innehålla citat.
- ska helst skrivas i presens.
- kan ha frågetecken, men inga andra skiljetecken.
- ska helst skrivas i aktiv form.

Snus ger inte ökad risk för muncancer

Ny forskning öppnar dörren för svensk export

Risken för cancer i lungor och munhåla ökar inte med snusning. Däremot fördubblas risken – Snus är inte någon nyttig produkt, säger professor Olof Nyren på Karolinska Institutet nit att rökare som går över till snus kommer att leva flera år längre. I dag råder försäljningsför-

Exempel på en rubrik med förklarande nedryckare ur Göteborgs-Posten

Övningar

Dagens bästa rubrik

Låt eleverna utse dagens bästa rubrik. De kan nominera tre rubriker var, som de tycker sticker ut mer än några andra, utan att fara med osanning. Be eleverna att skriva ner motiveringar till sina val. Fyll tavlan med rubriker, gruppera och se vilken rubrik som fått flest röster. Läs och jämför motiveringarna.

Läs och granska rubriker

Låt eleverna leta efter rubriker:

- där de kan få fler än en association.
- som har fått en nedryckare. Vilken uppgift har den?
- som behöver en nedryckare.

Jämför rubriker

Leta efter samma nyhet i morgon – och kvällspress och titta på rubriksättningen. Jämför täckning i texten, hur de väcker intresse, ordval och formuleringar samt typsnitt och storlek.

Språket i rubriker

Rubriker ska ge mycket information med få ord och vara konkreta.

Låt eleverna leta efter rubriker där det saknas:

- obestämd eller bestämd form.
- infinitiv-att.
- ett predikat, som skulle ha gjort meningen fullständig.
Sätt in de saknade orden och jämför. Vad händer med spänningen och förståelsen?

Verb i rubriker

Vilka verbformer används i rubriker?

- Presens eller imperfekt?
- Enkla eller sammansatta verb?
- Aktiva eller passiva verb?

Pröva och byt till det motsatta? Vad händer? Vilken betydelse har verbet i rubriker?

Jobba som redigerare

Klipp bort rubriken och ge eleverna alla andra delar av en artikel. Låt dem formulera en huvudrubrik och en nedryckare. Uppmana dem att sätta rubriker som passar både till ingressen och bilden. Det blir mer verkligt om eleverna får ett antal tecken, bokstäver och mellanslag, att hålla sig till.

Jämför elevernas rubriker med tidningens och med varandra. Har de täckning i texten? Är de intresseväckande? Innehåller de uttrycksfulla substantiv och verb? Är de skrivna i presens? Har de lyckats hålla sig till antalet tecken?

Löpsedeln

Mellanrubriker

Bildtexter

Puffar

Löpsedlar berättar att tidningen kommit ut och lockar med en eller flera nyheter till köp och läsning. De finns både i papper och digitalt. Kvällstidningarnas löpsedlar är extra viktiga, eftersom de ska få läsarna att köpa tidningen direkt.

En löpsedel:

- ska väcka uppmärksamhet och nyfikenhet.
- ska vara skriven med kraftfulla ord och uttryck.
- ska vara läsbar på håll.
- ska innehålla enkla, korta slagord i versaler och över- och underrubriker i gemener, om det behövs.

Övningar

Jämför kvällspress och morgonpress

Jämför kvällspressens löpsedlar med morgonpressens. Vilka likheter och skillnader finns? Hur märks löpsedelns säljande uppgift? Studera ordval, formuleringar och etik.

Slagord i löpsedlar

Låt eleverna anteckna slagord från löpsedlar under en tid och göra en lista över de mest använda orden. Jämför kvällspress med morgonpress och diskutera den eventuella skillnaden. Byt ut slagorden mot synonymer och diskutera hur det påverkar vår tolkning av budskapet.

Vilka nyheter hamnar på "löpet"?

Jämför morgon- och kvällstidningars löpsedlar med deras nyhetsvärdering på "ettan". Toppar samma nyhet? Varför? Varför inte? Är det någon skillnad på morgon- och kvällspress? Skiljer rubriksättningen sig åt?

Skriv egna löpsedlar

Låt eleverna jobba journalistiskt och skriva egna löpsedlar med olika syften:

- De utgår från dagens tidning och skriver en löpsedel utifrån en eller flera nyheter som de tycker säljer dagens tidning bra.
- De gör en löpsedel som är väldigt lokalt präglad.
- De utgår från en saga eller bok och formulerar en löpsedel och övriga i klassen gissar vad det handlar om.
- De skriver en önskelöpsedel kring något de brinner för.
- De skriver en löpsedel till en egen, tidigare skriven uppsats eller berättelse.

Mellanrubriker

Tidningsläsning kräver god layout för att underlätta för läsaren. I en längre text behöver läsaren vila och inspiration för att komma vidare. En mellanrubrik på ett par ord ska väcka nyfikenhet på fortsättningen och göra det lättare för läsarna att hitta i texten.

Övningar

Mellanrubriker i artiklar

Gå igenom olika artiklar och försök hitta en struktur för hur ofta och var redigerarna lägger in mellanrubriker. Var ligger det aldrig en mellanrubrik? Hur långa är de? Vilken nytta har de? Handlar texten under mellanrubriken om det som rubriken säger?

Mellanrubriker i egna texter

Låt eleverna redigera en av sina egna texter som inte ursprungligen är en artikel.

Uppmana dem att lägga in mellanrubriker och göra om överskriften till en rubrik. Vad vinner texten på en sådan redigering?

Bildtexter

En välskriven bildtext ska tillföra något mer än det, som alla kan se på bilden eller som redan står i rubriken och ingressen. Det är viktigt att namnge de personer som finns på bilden, om de inte är alltför många. Vissa tidningar inleder sina bildtexter med en bildtextrubrik för att fånga läsarnas uppmärksamhet för bildtexten.

Övningar

Granska bildtexter

Bildtexten är en av de senaste texterna som reportern skriver till sin artikel, men den är inte mindre viktig för det. Tillsammans med bilden och rubriken ska bildtexten locka till läsning av artikeln.

Gå igenom tidningen och läs bildtexter. Välj några av tidningens bästa där reportern inte upprepar vad som står i ingressen och i rubriken och där personer är namngivna. Låt eleverna förbättra eller skriva varianter till tidningens mindre lyckade bildtexter.

Skriv bildtexter

Klipp bort bildtexten och ge eleverna resten av artikeln. De ska med hjälp av den information som finns, ge förslag till en bildtext. Tänk på att ge mer information än det man ser i själva i bilden.

Puffar

Texterna på förstasidan kallas puffar och ska tillsammans med rubriker, bilder och bildtexter presentera tidningens viktigaste innehåll. Puffarna påminner lite om ingresser och sammanfattar det viktigaste i nyheten. En puff kan också bara vara en rubrik, placerat i ett litet block, ibland tillsammans med en bild. Många journalister skriver alltid en puff till sin artikel, om den skulle hamna på förstasidan.

Övningar

Förstasidans nyheter

Jämför rubriker, texter, bilder och bildtexter på förstasidan med artiklarna inne i tidningen. Vilka skillnader upptäcker eleverna? Varför hittar man sällan samma bild och rubrik på förstasidan som inne i tidningen?

Dagens bästa nyhet

Låt eleverna skriva en puff till dagens bästa nyhet, den som ligger i "vänsterkrysset". Studera först hur reportrar skriver sina puffar och uppmana eleverna att göra liknande sammanfattningar. Gör på samma sätt med andra nyheter inne i tidningen, som eleverna tycker är värda att puffas för på ettan.